

UNIVERSITAS PALACKIANA OLOMUCENSIS
FACULTAS MEDICINAE

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
LÉKAŘSKÁ FAKULTA
tř. Svobody 8, 771 26 Olomouc

Disertační práce MUDr. Bc. Daniely Zmeškalové **Psychosociální, psychiatrické a neurofyzilogické parametry u adolescentů s chronickým střevním onemocněním a jejich rodičů** má 91 stran textu a obsahuje 15 tabulek a 8 grafů. Je doplněna vyčerpávajícím seznamem recentní literatury a reprinty používaných hodnotících dotazníků, které byly ve studii použity.

Téma, které autorka zpracovává, je aktuální a velmi cenné – přispět k řešení problematiky chronicky nemocných pediatrických pacientů (konkrétně dětí a adolescentů trpících nespecifickými střevními záněty) z aspektu psychosociálního.

Po úvodní obecné kapitole, která obsahuje podrobné teoretické podklady vycházející z recentního písemnictví a vlastních zkušeností autorky, jsou uvedeny výsledky tří studií, které jsou podkladem předkládané disertace. Nedílnou součástí odborné práce doktorandky jsou i četné články v českém i zahraničním odborném písemnictví a její podíl na sepsání monografie (**Jelenová D**, Hunková M, Praško J, Mihál V: Psychiatrický pacient v dětském lékařství. In: *Praško, J, Látalová K, Psychiatrie v somatické medicíně. Mladá fronta, 2015, 87 stran, podíl 1/3*). Práce bohužel nebyly v kompletní formě k dizertační práci přiloženy, ale odkazy na ně byly mi zaslány děkanátem na vyžádání. Jde o 15 publikací in extenzo, 8 z nich v časopisech se známým faktorem impaktu (ve 3 z nich je uchazečka prvním autorem).

Všechny studie probíhaly ve spolupráci Psychiatrické kliniky LF UP a FNO s Dětskou klinikou LF UP a FNO v letech 20011-2016.

V 1. retrospektivní deskriptivní studii zhodnotila MUDr. Zmeškalová v kohortě 183 dětí a adolescentů s nespecifickými střevními záněty (IBD) četnost psychiatrických a psychologických intervencí, které vyžadovalo jen 43 % pacientů s Crohnovou nemocí (CD) a 45% pacientů s ulcerózní kolitidou (UC). **Ve 2. intervenční studii** adolescentů s IBD prokázala významně alterovanou variabilitu srdeční frekvence ve srovnání se zdravými

adolescenty (v důsledku zvýšeného tonu sympatiku), což svědčí pro nižší adaptabilitu na stress při srovnání s adolescenty věkově stejné populace). Z mého pohledu jsou nejcennější výsledky **3. rovněž intervenční studie**, jejímž cílem bylo zhodnotit míru distressu (deprese a úzkosti) u adolescentů s IBD a výchovný přístup jejich rodičů a tím posoudit míru ovlivnění kvality života dětí a jejich rodin ve srovnání s rodinami kontrolní skupiny. Výsledky byly překvapivě patrně i pro samotnou doktorandku, protože nepotvrdily všechny hypotézy, ze kterých na počátku této intervenční studie vycházela. Nebyl nalezen statisticky významný rozdíl mezi kvalitou života, mírou depresivity, aktuálně prožívané úzkosti mezi adolescenty s IBD a jejich zdravými vrstevníky. Rozdílně se naopak projevovali rodiče dětí s IBD, u kterých byla kvalita života výrazně snížena oproti kvalitě života rodičů v kontrolní skupině. U rodičů IBD dětí byl navíc zaznamenán rozdíl mezi matkami s vyšší hladinou úzkosti a otci s vyšším stupněm depresivity a častější absencí pozitivního výchovného přístupu v porovnání s rodiči dětí kontrolní skupiny.

I přes relativně málo početný soubor pacientů, splnila dizertační práce své cíle. Jejím výstupem jsou překvapivé, ale důležité závěry pro praxi, které jsou určeny nejen psychiatrům a psychologům, ale všem pediatrům (specialistům, ale i lékařům první linie), kteří pracují s chronicky nemocnými dětmi a s jejich rodinami.

Při celkovém hodnocení práce MUDr. Daniely Zmeškalové vyzdvihují originalitu řešené problematiky v rámci České republiky. Práce je kvalitní, souhrnně zpracovaná a postavená na výborných teoretických základech. Určitě by jí prospěly vložené reprinty originálních prací doktorandky, které mohly být její tištěnou součástí, případně uvést i své práce v seznamu literatury a v samotném textu dizertace dát na ně odkazy.

Drobné chyby (např. na str. 54 uvádět u průměru medián místo rozptylu, mírné prohřešky proti stylistice) kvalitu předložené práce určitě nesnižují.

Doufám, že autorka bude v této záslužné práci pokračovat longitudinálním sledováním pacientů, případně v časovém odstupu zopakovat a vytěží z ní nejen a zejména užitek pro pacienty, ale celé rodiny, které se ukazují hlavní cílovou skupinou.

K autorce mám následující dotazy všechny se týkají studie č. 3:

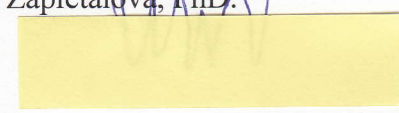
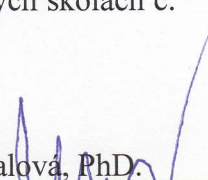
1. Jak si vysvětlujete výrazný rozpor mezi výsledky 3. studie s výsledky ve Vámi publikovaném review Psychological aspects and psychotherapy of inflammatory bowel diseases and irritable bowel syndrome in children (in Biomed Papers, 2010)?

2. Nemohly být výsledky QoL ovlivněny i relativně stabilním klinickým stavem pacientů s IBD (většina z nich byla v dlouhodobé klinické a laboratorní remisi v době explorace)? To by vysvětlovalo i poměrně malou účast rodin v psychoedukačním programu, který jim byl na konci studie nabídnut.
3. Na rodičovské dotazníky odpovídali většinou oba rodiče. S ohledem na vysokou rozvodovost v ČR bych předpokládala vyšší podíl odpovědí jen jednoho z rodičů (obvykle je dítě svěřeno do péče matky). Byla posuzována „úplnost“ rodiny a její vliv na rozvoj vyšší míry úzkosti maminek nemocných probandů?

Předkládaná disertační práce MUDr.Bc. Daniely Zmeškalové splňuje všechna kritéria pro její úspěšné obhájení a udělení akademického titulu Ph.D. dle § 47 Zákona o vysokých školách č. 111/98 Sb.

V Olomouci 14. dubna 2018

Doc. MUDr. Jiřina Zapletalová, PhD.

Oponentský posudek doktorské disertační práce

MUDr. Bc. Daniely Zmeškalové (Klinika psychiatrie LF UP a FN Olomouc):

Psychosociální, psychiatrické a neurofyzilogické parametry u adolescentů s chronickým střevním onemocněním a jejich rodičů.

Předkládaná doktorská disertační práce má 131 stran včetně literatury a příloh. Text obsahuje 15 tabulek a 8 obrázků. Práce je rozčleněna na část teoretickou (8 podkapitol) a výzkumnou (7 podkapitol), nečíslovaný seznam literatury zahrnuje 189 citací. Literatura je přiměřená rozsahu práce a obsahuje zahraniční i české práce k tématu, včetně recentních citací z posledních let.

Disertace přináší v **teoretické části** literární přehled o psychické a psychiatrické problematice u dětí a adolescentů s chronickým tělesným onemocněním v celkovém rozsahu 40 stran. Nejprve popisuje psychickou reakci dítěte na tělesné onemocnění v různých obdobích jeho vývoje, psychickou reakci dítěte na chronické onemocnění a postoj rodičů chronicky nemocného dítěte. Podává přehled nespecifických střevních zánětů a jejich psychosociálního dopadu. Přibližuje psychoterapii dítěte s chronickým onemocněním a jeho rodičů. Podrobně se věnuje problematice autonomního nervového systému a variabilitě srdečního tepu. Teoretický úvod uzavírá podkapitola o kvalitě života.

Teoretická část je podrobně členěna, přehledně zpracována a přináší aktuální poznatky. Z hlediska oponenta lze zmínit jen 4 drobné poznámky:

s. 23: věta „Většina dětí se relativně dobře přizpůsobí této situaci.“ v úvodu podkapitoly „Faktory související se vznikem psychické poruchy u somaticky nemocného dítěte“ postrádá začlenění do kontextu.

s. 24: bylo by vhodnější zmínit reprezentativnější a recentnější data než obecné tvrzení z práce Ruttera z roku 1970, že „onemocnění postihující mozek mají zvýšený výskyt psychiatrických poruch, zvláště pokud je přítomná epilepsie“.

s. 26: termín „diatéza“ jako synonymum pro biologickou predispozici se používá prakticky pouze ve spojení „hemoragická diatéza“ jako sklon ke zvýšené krvácivosti.

s. 47: cholinergní protizánětlivá dráha je stále v popředí zájmu imunologů a alergologů, ale vzhledem k roku citace (2005) se nejedná o nový objev.

Výzkumná část práce (bez příloh) zaujímá 37 stran textu a obsahuje 3 studie, které proběhly na Klinice psychiatrie a Dětské klinice UP a FN v Olomouci v letech 2011 až 2016 a popis psychoedukačního programu. V první studii Psychologická a psychiatrická péče o děti s nespecifickými střevními záněty ve FN Olomouc bylo cílem zmapovat četnost a obsah psychiatrických a psychologických intervencí u dětí hospitalizovaných na Dětské klinice FN Olomouc v letech 2007-2011 pro Crohnovu chorobu (105 dětí) nebo ulcerózní kolitidu (78 dětí). Psychologickou intervenci podstoupila méně než polovina těchto dětí, psychiatrické vyšetření proběhlo u 10 % dětí s Crohnovou chorobou a 13% dětí s ulcerózní kolitidou, necelá pětina všech dětí byla medikována psychofarmaky. Ve srovnání s literárními zahraničními údaji se zdá být autorce psychoterapeutická i psychofarmakologická péče o děti s nespecifickými střevními záněty podceněna.

Druhá studie Variabilita srdeční frekvence u adolescentů s chronickými záněty střeva – porovnání se zdravými kontrolami předpokládala, že variabilita srdeční frekvence by mohla být možným markerem chronického stresu. Autorka testovala na skupině 29 adolescentních pacientů s chronickým střevním zánětem a skupinou 35 zdravých kontrol dvě hypotézy:

1. Ve srovnání se zdravými kontrolami mají adolescenti s chronickým střevním zánětem nižší variabilitu srdeční frekvence.
2. Individuální rozdíly ve funkci autonomního systému mají souvislost se závažností onemocnění.

Obě hypotézy byly výzkumem potvrzeny, i když autorka správně upozorňuje v diskusi na limitaci svých výsledků a úskalí interpretace a zobecnění získaných poznatků. Děti trpící nespecifickými střevními záněty mají významně alterovanou variabilitu srdeční frekvence v porovnání se zdravými kontrolami, což poukazuje na celkově nižší přizpůsobivost na stres.

Cílem třetí studie Úzkostnost, depresivita, kvalita života a rodičovský styl u adolescentů s chronickými záněty střeva a jejich rodičů – porovnání se zdravými kontrolami bylo prozkoumat výskyt míry distresu (deprese a úzkosti) u dětí s chronickým zánětem střeva a

jejich rodičů, výchovný styl rodičů a dopad na kvalitu života dětí a jejich rodičů. Autorka stanovila 6 hlavních a 3 dílčí hypotézy, jejich potvrzení či nepotvrzení se podrobně věnuje v diskusi. Adolescenti z výzkumné a kontrolní skupiny vykázali ve studii obdobnou úroveň kvality života, míru depresivity, aktuálně prožívané úzkosti či úzkostnosti jako povahového rysu. Rodiče dětí s chronickým zánětem střeva dosáhli výrazně nižších hodnot kvality života, vyšší míru úzkosti (matky) a deprese (otcové) než rodiče dětí z kontrolní zdravé skupiny. Z výsledků studie vyplývá, že ne chronicky nemocné děti, ale jejich rodiče představují důležitou cílovou skupinu pro psychosociální podporu.

Poslední kapitolou výzkumné části bylo představení psychoedukačního programu pro adolescenty s chronickým zánětem střev a jejich rodiny.

Z hlediska oponenta lze zmínit několik drobných poznámek:

s. 65: rozdělení dětí do kontrolní skupiny mělo proběhnout s ohledem na pohlaví dítěte, aby bylo možné porovnávání se skupinou dětí s IBD (kde bylo zastoupení chlapců a dívek vyvážené).

s. 65, 74: k statistickému vyhodnocení všech dat VLF-LF shrnutých v tabulce 5 a 9 by se mělo použít neparametrického testu (Mann Whitney test).

s. 74: korelace mezi hodnotou hemoglobinu a rodičovskou kvalitou života a úzkostí otců je irelevantní a nemusela být v práci vůbec zmíněna.

Celkové hodnocení

Předložená doktorská disertační práce má aktuální téma a splnila sledované cíle. Teoretická část je místy méně konzistentní, snaží se propojit poznatky z mnoha medicínských oblastí. Výzkumná část je velmi pěkně strukturovaná, jednotlivé studie dobře metodicky zpracované, výhrady vyjadřuje oponent ke statistickému zpracování výsledků ve druhé studii. Disertace přinesla nové poznatky ve výzkumné části, cenné je jejich přenesení do klinické praxe. Získané poznatky jsou důležité pro další výzkum v této oblasti.

DOTAZY K DISERTACI:

1. Má být psychologická intervence rutinní součástí terapeutického procesu u dětí a adolescentů s chronickým zánětem střev a pokud ano, v jaké fázi onemocnění, v jaké formě a rozsahu?
2. Vyšetření variability srdeční frekvence bylo zkoumáno mnoha klinickými studiemi, používá se především v kardiologii, zátěžové a sportovní medicíně. Jaké vidí autorka na základě výsledků vlastní studie možnosti tohoto jednoduchého neinvazivního měření ve vztahu k chronickým střevním zánětům u dětí a adolescentů?

Práce dobře splňuje požadavky kladené na doktorské disertační práce v oboru psychiatrie a uchazečka v ní prokázala požadované tvůrčí schopnosti. Doporučuji předloženou disertaci k obhajobě v předložené podobě. Na základě úspěšné obhajoby **doporučuji udělit MUDr. Bc. Daniele Zmeškalové akademický titul doktora (ve zkratce Ph.D.)** podle §47 Zákona o vysokých školách č. 111/1998 Sb.

V Praze dne 11.5.2018

doc. MUDr. Iva Dudová, Ph.D.